بەبیرهێنانەوەیەکی حکومەتە خەیاڵییەکەی زێوەر

حسێن عارف

پێشینانمان وتوویانە: قسە هەزارەو دووانی بەکارە، بەڕای من ئەم وتەیە لە پاڵ بەکارهێنانە جۆراوجۆرەکانیدا، دەکرێ سەبارەت بەدوا چارەسەری کێشەی گەلی کوردیش بەکاربهێنرێ، من ناڵێم ئەم کێشەیە بە هەزار جۆر قسەی لێکراوە، بەڵام خۆ بە دە جۆری لێکراوە، لەوانە: نکوولیکردن لە بنەڕەتەوە لە بوونی کێشەکە، بە بەهانەی ئەوەی کە کورد وەك نەتەوە بەشێکە لە فارس یا لە تورك یا لە عەرەب، لە لای ڕەگەزپەرستەکانی ئەو نەتەوانە. یا توانەوە لە ناو ئەو نەتەوانەدا. یا پێوەلکانو پێکەوە ژیان بۆ هەتا هەتایە لەگەڵیاندا. یا فەرمانڕەوایی نا ناوەندی (لامەرکەزی). یا فەرمانڕەوایی خودموختاری. یاخود موختاریی راستینە. یا فیدڕالی کە ئێستا لەم ڕۆژگارەدا وێردی سەر زمانانە. یاخود کۆنفیدڕالی کە دیارە دەبێتە دروشمی قۆناغی داهاتوو!.

بەڵێ.. ئەمانە هەموو قسەنو کراونو دەکرێن، بەڵام راستییەکەی ئەوەیە کە ئەگەر بمانەوێ چارەسەرێکی بنەڕەتی بۆ کێشەی نەتەوەی کورد بێنینە بەر زەینمان، دەبێ بڵێین: قسە هەزارەو دووانی بەکارە.. ئا، یا نەء. واتە سەربەخۆیی یا نەء. پێکهاتنی قەوارەی سیاسیی تایبەتی یا نەء.. دامەزراندنی حکومەتی خاوەن ئاڵاو باڵیۆز لە کۆمەڵەی نەتەوە یەکگرتووەکاندا، یا، نەء.. لەم دووانە یەکێکیان بەکارە، کە هەتا ئێستا (نەء)ەکە بووە، ئیتر سا

رەنگە ڕووەکەی هەرچۆنێك بووبێ. لە کاتێکدا (ئا)یەکە هەر لە بازنەی خەوو خەیاڵدا سووڕاوەتەوە، چ لە لای ئێمەی ئەم سەرەتای سەدەی بیستو یەکەمو چ لە لای زێوەری چارەکی یەکەمی سەدەی بیستدا.

زێوەری ناسراو بە شاعیر، لە نووسینێکی ڕۆمانئامێزیدا کە بەڕای من دەکرێ بە نۆڤلێتێك پێناسە بکرێ، لە دەوروبەری حەفتاوپێنج ساڵ لەمەوبەردا، ئەو خەونو خەیاڵەی ئێستای منو تۆو ئەوو ئەوی لە کەللەدا بووە، کە گومانم نییە خەونو خەیاڵی پێشتریش بووەو هی داهاتووش دەبێ. سا من لێرەدا هەوڵدەدەم ئەو خەونو خەیاڵەی، کە زێوەری شاعیر نزیکەی سێ چارەکە سەدە لەمەوبەر لە کەللەیدا بووەو دایڕشتۆتە ناو چوارچێوەی نۆڤلێتێکەوە، هیچ نەبێ وەك بەبیرهێنانەوەیەك بە سەرێكو ئەجردانەوەیەکی ئەو شاعیرە ڕووناکبیرە کوردپەروەرە پێشکەوتنخوازە بەسەرێکیتر، باسێکی لێوە بکەم.

بەر لە هەر شتێك با ئەوە ڕوونبکەمەوە، کە بەبۆچوونی من بەرهەمەکە لە نووسینیدا، هاوسەردەمی (لە خەوما)کەی (جەمیل سائیب)و (مەسەلەی ویژدان، یا چۆن بووم بە خانەدان)ەکەی (ئەحمەد موختار بەگ)ە، بەڵام بەداخەوە ئەمیان بەپێچەوانەی ئەو دووانەوە، هەلی لە چاپدانو بڵاوکردنەوەی تا دوای ڕاپەڕینی (1991)ی بۆ نەڕەخساوە، هەر لە ناونیشانەکەشییەوە دیارە بۆچی؟!. خۆ وەنەبێ هەوڵیشی بۆ نەدرابێ. هێندەی لەم ڕووەوە پەیوەندیی بەخودی منەوە هەبێ، ئەو کاتەی کە پێش ڕاپەڕین لە گۆڤاری (کاروان)دا کارم دەکرد، برادەرم کاك مەحموودی کوڕی زێوەری نووسەری ئەم حکوومەتە خەیاڵییە، دەسنووسەکەی بەنیازی پرسپێکردن، کە ئایا بواری بڵاوکردنەوەی لە توانادا هەیە یان نا؟!.

منیش دوای خوێندنەوەی لە وەڵامیدا وتم: نووسەرانێکی ئەوتۆ بەدەستی ئەم ڕژێمە دکتاتۆرییەی بەعس بەفەوتچوون، کە زۆر کەمتریان لەو خەونو خەیاڵەی زێوەر بەنووسینو بڵاوکردنەوە دەربڕیوە. لێرەدا دەبێ ئاماژەیەك بۆ ئەوە بکەم، کە کاك مستەفا ساڵح کەریم هەر لەو دەوروبەرەدا (وەك کاك مەحموود پێمی ڕاگەیاند)، لە ژمارەیەکی گۆڤاری (بەیان)دا، زیرەکانە کورتە وتارێکی لە بارەیەوە بڵاوکردۆتەوە، کە بەداخەوە تا کاتی ئامادەکردنی ئەم نووسینە، نەمتوانی دەسگیری بخەم.

بەهەرحاڵ من بەڵگەم بۆ هاوسەردەمیی نووسینی حکوومەتە خەیاڵییەکەی زێوەر لەگەڵ (لە خەوما)و (مەسەلەی ویژدان)دا ئەمانەن:

یەکەم: (لە خەوما) لە کاتی نووسینیدا بڵاوکراوەتەوە، کە ساڵی (1925)ەو ناوەڕۆکەکەی ڕەخنەگرتنە لە حوکمڕانییەکەی ساڵی (1922)ی شێخ مەحموود.

دووەم: گومانم نییە کە زێوەری ڕۆشنبیرو مامۆستاو خوێنەری ئاگادار لە ڕووداوو کارەساتەکانی سەردەمەکەی، لە خەوماکەی جەمیل سائیبی خوێندۆتەوە، کە بەزنجیرە لەو ساڵەدا لە هەفتەنامەی (ژیان)و (ژیانەوە)دا بڵاوکراوەتەوە. واتە دەکرێ بووترێ کە ئەگەر ئەو لە خەوەکەیدا ڕەخنەی لە حکوومەتەکەی شێخ گرتبێ، ئەوا ئەم بەخەوو خەیاڵ حکوومەتەکەی بەشێوەیەك پێکهێناوە، وەك ئەوەی ناڕاستەوخۆ ویستبێتی بڵێ: کە دەبوو حکوومەتەکەی شێخ بەمجۆرە بووایە.

سێیەم: لە یەکچوونی زمانو داڕشتن لە هەرسێکیاندا، کە زمانو داڕشتنی ساڵانی بیستەکانە.

چوارەم: هەندێ ئاماژە هەن کە لە نێوان دێڕەکانی خودی بەرهەمەکەوە، یاریدەدەرن بۆ کاتی نووسینی.

بۆ نموونە: ئیشارەتدان بەدەستووری حکوومەتی عێراقو حکوومەتی تورکیا، بە نیازی سوود لێوەرگرتنیان بۆ نووسینی دەستووری حکوومەتە خەیاڵییەکەی. یا پێشنیازکردنی دامەزراندنی (مەلای کۆیە-مەلای گەورە) بە موفتی بۆ حکوومەتەکە.

کەواتە ئەم حکوومەتە خەیاڵییەی زێوەر، کە بەڕای من لە نێوان ساڵانی (1930-1925)دا نووسراوە، بۆ ماوەی حەفتا ساڵێك بەهۆی باری ناڵەباریی سیاسییەوە لە حەشاردا ماوەتەوەو تەنیا لە دوای ڕاپەڕینی (1991)ەوە، بواری ڕووناکبینینی بۆ هەڵکەوت، کە بەداخەوە ئەوساش بۆ ماوەی هەشت ساڵ دواکەوت.

ئێستا با بێمە سەر خوودی حکوومەتە خەیاڵییەکەو بابزانین چیدەڵێ؟!. تکایە لەگەڵمدا سەرنجبدەن.. زێوەر بەمشێوەیە دەستپێدەکا:

تەحریری خەیاڵو خەو ئەگەر بێتە حسابی
دەروێشو گەدا شاهە ئەبێ شاه گەدابێ

بەر لە هەر شتێك، با ئەم تێبینییانە بخەمە بەر چاو:

یەکەم: ئەوانە دوو دێڕن لە شیعرێکی بە ناوبانگی (نالی)، کە دوای ئەم تێبینییانە باسیدەکەم.

دووەم: لە چاپکردندا بە هەڵە دراونەتە دەم یەکو وەك دێڕە نووسینێکی ئاساییان لێهاتووە.

سێیەم: بە پێی تێگەیشتنی من، دەبوو وشەی (شاه) بۆ ڕاگرتنی کێش بە (شاهیش) بنووسرایە، ئەگەرچی لە دەسنووسەکانیشدا وەها نەهاتبێ. تەنانەت زانای کۆچکردوو مامۆستا عەبدولکەریمی مودەریسو کوڕانی، دەسکاریی وشەی (شاه) یەکەیان کردووە، کە وایان بەڕاست زانیوە (شاهو) بێ، لە کاتێکدا لە لای زێوەر (شاهە)یە، کەچی ئیشارەتیان بەو لەنگییەی (شاه)ی

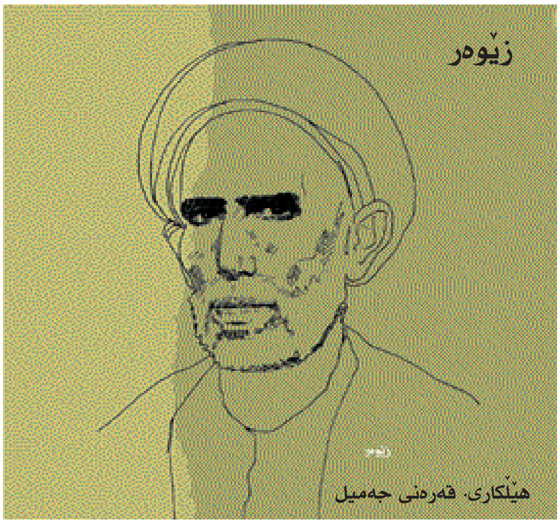

دووەم نەداوە کە دەبێ (شاهیش) بێ.

بەهەرحاڵ لە سەرەتای سەرەتادا زێوەر، کە چاکتر وایە بڵێم: کەسی سەرەکیی نۆڤلێتەکە، لە ساتی خوێندنەوە، ئەم دوایین دوو دێڕەیە، لەو قەسیدەیەی (نالی) کە بە(مەستوورە) بەناوبانگەو سەرەتا دەڵێ:

مەستوورە کە حەسناوو ئەدیبە بە حسابێ
هاتە خەوم ئەمشەو بەچ نازێکو عیتابێ

دوو دێڕەکەی پێشوو کە لێرەدا ئەوانمان مەبەستە، لە لایەن ماموٚستا عەبدولکەریمەوە وەها لێکدراوەتەوە:

(ئەگەر بنیادەم حسابی خەوو خەیاڵبکاو بینووسێتەوەو بەتەمای بێ بێتەدی، ئەبێ گەدا ببێ بەپادشاو پادشاش ببێ بەگەداو، هەموو شتێ ئاوەژوو ببێ، کە ئەوەش هەرگیز نابێ..).

ئێستا بەدوادابچینو بزانین، بۆچی زێوەر ئەو دوو دێڕ شیعرەی کردۆتە سەرەتاو دەسکەلا؟!. ئەو دوای دوو دێڕەکە نووسیویە: (هاوینبوو. لە سلێمانی زۆرم گەرمابوو. بێئیختیار روومکردە کوێستان). لێرەدا تکایە سەرنجدەن.. ئەوی راستیبێ من بەنیاز نیم لەم باسەمدا، لە رووی تەکنیکەوە لەبەرهەمەکە بدوێم، چونکە ئاشکرایە کە بەپێوانە لەگەڵ ئێستادا سادەو ساکارە، بەڵام تەنیا دەمەوێ کە لەم دەسپێکردنو سەرەتایەدا، لە رووی هونەرییەوە هەقی خۆی بدرێتێو وەک لایەنێکی گەشی هونەری ئاماژەی بۆ بکرێ بەوەی کە:

یەکەم: بەدوو دێڕ شیعرەکەو بۆ خوێنەرێک کە بە تەواوی شیعرەکە ئاشنابێ، رادەگەیەنێ ئەو (کە چاکتروایە بڵێم: کەسە سەرەکییەکە)، روو لەوەیە خەونێک ببینێ.

دووەم: ئەو هێشتا شیعرەکەی بەدەستەوەیەو لە خوێندنەوەیدا گەیشتۆتە کۆتاییەکەی، چونکە دوای ئەو دوو دێڕە، تەنیا دوو دێڕیتری لێماوەتەوە.

سێیەم: ئینجا دەنووسێ (بێئیختیار روومکردە کوێستان)و بەدوایدا دەڵێ: (لەو خەوەمدا). واتە لێرە بەدواوە خەوەکەی دەستپێدەکا، کە ئەوی راستیبێ زیندەخەونە نەک خەونی کاتی نووستن.

ئێستا با کورتەیەکیتان بۆ بخەمە بەرچاو. کەسی سەرەکی کە ئەوە دەگێڕێتەوەو رووداوەکانمان بۆ باسدەکا، بەدەم زیندەخەونەکەیەوە دەگاتە کوێستانو لەسەر کانیوئاوێکی سەر شاخێك وچاندەگرێ. دەبینێ وا لەشکرێك بەدەشتاییدا دەڕۆن. سەرسامدەبێو دادەبەزێ. دەچێتە سەر رێگایانو دەپرسێ. بەکورتی ئیتر هەر لەشکرەو دێتو دەڕوا. لە ئەنجامدا تێدەگەیەنرێ کە ئەمانە هەریەکەیان لەشکری یەکێ لە عەشیرەتەکانی کوردەو روو لە شاری (سەردەشت) دەکەن، بەو نیازەی لەوێ کۆببنەوە بۆ پێکهێنانی حکوومەتێك بۆ کورد. ئیتر لەوێ کە ئەم (واتە گێڕەرەوە)، وەك ئاگادار لە هەموو کەینوبەینێك، بەردەوام لە ناوجەرگەی رووداوەکاندایە کە بریتین لە:

یەکەم: سەرەتا سەرۆکی عەشیرەتەکان کۆدەبنەوە.. باسی سەرەکییان هەڵبژاردنی مەزنی مەزنانە. هەن رایان وایە کە بە پاشا ناوی ببرێو هەن دەڵێن: نەخێر.. چاکتر وایە سەرکۆمار بێ، ئەنجام بەلای سەرکۆماریدا دەشکێتەوە، کە ئەمە بێگومان سەرەتایەکە بۆ دیاریکردنی رادەی رۆشنبیریی دیموکراتییانە، زێوەری حەفتا هەشتا ساڵ لەمەوبەر. ئەمە لە کاتێکدا کە ئەگەر لە دیاریکردنی ساڵی نووسینی بەرهەمەکەیدا بەهەڵە نەچووبم، ئەو لە ژێر سایەی رژێمێکی پاشایەتیدا بووەو مووچەخۆرێکی دەوڵەتەکەشیبووە.

دووەم: زێوەر (یا گێڕەرەوە) دەدا بەدەمییەوەو دوای هەڵبژاردنی (خدری خدران ئاغا) ناوێك بەسەر کۆمار، دەچێتە سەر دیاریکردنی سەر وەزیرو وەزیران. سەرکۆمار فەرماندەدا کە سەرۆکی عەشیرەتی پشدەر ببێ بە سەروەزیرو ئەمیش ئەنجومەنی وەزیران پێکدێنێ، کە بریتین لە شەش سەرۆك عەشیرەت بۆ شەش وەزارەت.

سێیەم: دوای ئەوە ئیتر حکوومەتە خەیاڵییەکەی زێوەر، وەك هەر حکوومەتێکی ساواو تازە دامەزراوە دەسبەکاردەبێو بەهاوکاری لەگەڵ ئەنجومەنی وەکیلان (پەرلەمان)و سەرکۆمار کاروبار بەرێوەدەبا، کە دوو لە سێ بەشی لاپەرەکانی بەرهەمەکەی بەرکەوتووەو لە شێوەی پرۆتۆکۆلی کۆبوونەوەکانی هەردوو ئەنجومەنی وەکیلانو وەزیرانە، بەتایبەتی بانگکردنی سەروەزیرو وەزیران بۆ بەردەم ئەنجومەنی وەکیلان، بەمەبەستی لێپرسینەوەیان سەبارەت بەکاروبارو بڕیارەکانیان.

چوارەم: دواجار ئەنجومەنی وەکیلان وەك ئەوەی کۆتایی بەو خولەی کۆبوونەوەکانی بهێنێ، کە ئەوەتا سەرکۆمارو سەروەزیرو ئەنجومەنی وەزیرانی هەڵبژاردو بەگەڕیخستنو یاسا بنەڕەتییەکانی دانان، ئیتر سەرۆکەکەی خواحافیزی بە(جەلالەت مەئاب رادەگەیەنێ کە (لە ئێمەوە سەعیو غیرەت، لە خوداشەوە تەوفیقو نەسرەت تەمەنا ئەکەم).

بە دوایدا زێوەر نووسیویە: (لەو وەقتەیا دەستکرا بەدەهۆڵو زوڕنا لێدان. لە تەقەی دەهۆڵو زوڕنا لەخەو راپەڕیم. سەرسامبووم. لە پاش قەدەرێ هاتمەوە هۆش. کە ڕوانیم لە ناو جێگای خۆما راکشاوم. هەناسەیەکم هەڵکێشا. دیسان شیعرەکەی نالیم خوێندەوە.. تەحریری خەیاڵو خەو..).

کەوابوو زێوەری حەفتا هەشتا ساڵ لەمەوبەری خەڵکی سلێمانیی سەر بە کوردستانی عێراق، وەهای بیر کردۆتەوەو وەهای بۆ چووە کە چارەسەری راستینەی کێشەی کورد، هەر ئەوەیە کە ئەوو نەوەکانی پێش ئەوو دوای ئەویش، تا بەدوو ملیۆن ئیمزاکەی راپرسیەکەی ئەو دواییەی نەوەکەی ئێمە دەگا، چارەسەرەکانی تر هەموو کاتینو لە ناچارییەوە بۆ دەگیرێتەبەر. بۆچی؟! چونکە ناحەزانو دوژمنانی چارەسەرە بنەڕەتییەکە، یەکەم: ناحەزانو دوژمنانێکی هەردەم باڵادەستبوونو بیروهۆشو هەستونەستیان بەژەهراوی ئەو باڵادەستییە گۆشکراوەو بەجۆرێك پێی قانگدراون، کە گرێکوێرەکە یەخەگیری ئەوان دەبێ نەك گەلی کورد، کە قەت بێدەنگ نەبووەو درێغی لە هەوڵدانو قوربانیدان بۆ گەیشتن بەچارەسەرە بنەڕەتییەکە نەکردووەو بەڵگەش بۆ سەلماندنی ئەم قسەیە کەم نین.

ئێستا با لە سیاسەت لابدەمو بێمەوە سەر حکوومەتە خەیاڵییەکەی زێوەر وەك بەرهەمێکی ئەدەبی. بێگومان بەمبارەشدا چەند پرسیارێکی لێدێتە بەر زەین، کە لە ئەنجامدا هەر بادانەوەی بە لای سیاسەتدا لێدەکەوێتەوە. بۆ نموونە: بۆچی زێوەر حکوومەتەکە لە عەشایەر پێکدێنێ، لە کاتێکدا لە شێوەی پێکهێنانەکەیدا (ئەو پەنابردنە بەر عەشایەرەی لێدەربکەیت)، ئەو شێوازە دیموکراتییەی بەکارهێناوە، کە ئێستا لەمرۆژگارەدا باوە، وەك هەڵبژاردنی پەرلەمان لە لایەن خەڵکەوە، سەرکۆمار لە لایەن پەرلەمانەوەو دیاریکردنی سەرۆكو ئەنجومەنی وەزیران لە لایەن سەرکۆمارەوەو سەلماندنی دەسبەکاربوونیان لە لایەن پەرلەمانەوە؟!. بەڵام بۆچی پەنای بردۆتە بەر پێکهاتەی عەشایەر، کە بیست عەشیرەتی لێناوبردوونو لە نوێنەرەکانیان پەرلەمان پێکدێنێ، کە دەبێ خێرا ئاماژە بەوەش بدەین، کە نوێنەرەکان بەهەڵبژاردن لە لایەن عەشیرەتەکانەوە دەبنە ئەندامی پەرلەمانەکە.

بەبۆچوونی من، هۆیەکەی دەگەڕێتەوە بۆ بارودۆخی ئەو رۆژگارەی، کە زێوەر حکوومەتە خەیاڵییەکەی تێدا نووسیوە. ئەو رۆژگارە عەشیرەتگەری لە کۆمەڵی کوردەواریدا هێشتا لە هەرەتی دەسەڵاتیدابووەو باڵی بەسەر هەموو لایەنێکی ژیاندا کێشاوە. بۆیە ئەگەر حکوومەتێك بەڕاستیش بووایە نەك بەخەیاڵ، هەردەبوو لە پێکهێنانیدا بیانکاتە بەردی بناغەو بینای حکوومەتەکەیان لەسەر هەڵبچنێ، لەگەڵ ئەوەشدا ئەو نەهاتووە دابونەریتە عەشیرەتگەرییە کۆنەکەی تێدا بەکاربێنێ، بەڵکو رێگای دیموکراتییەتو بگرە دیموکراتییەتێکی مۆدێرنی تێدا گرتۆتەبەر. واتە عەشیرەتگەرییە باوەکەی ئەو سەردەمەی بەدیموکراتییە مۆدێرنەکە موتوربە کردووە. ئەمە لە کاتێکدا کە ئەو لە لایەنی خراپی بنیاتنانی حکوومەتەکەی لەسەر بنچینەی عەشیرەتگەری بێئاگا نەبووە، چونکە لە زمانی چەکدارێکی یەکێك لە عەشیرەتەکانەوە، کە ئەویش خۆی بەڕێوەیە بچێ بۆ کۆبوونەوەکەی پێکهێنانی حکوومەتەکە، دامەزراندنی حکوومەتەکە بەخەیاڵپلاو ناودەبا، کە زێوەر (یاخود گێڕەرەوە) دەپرسێ: بۆچی؟!. لە وەڵامدا دەڵێ: (کاکە تۆ شارەزا نیت. ئیشی عەشایەر سەرناگرێ. هەرکەسە خۆی بەمەنو نیوێ دائەنێ..).

وەکی تر هۆشیاریی نەتەوایەتی بەشێوە مۆدێرنەکەی، هێشتا سەری هەڵنەدابوو ئەگەر کەسانو کۆڕو کۆمەڵەیەك سەریان لێیخورابێ، هێشتا نەچووبوونە چوارچێوەی حیزبی سیاسیی رێکخراوی خاوەن چالاکیی جەماوەرییەوە، کە ئەوە دوای سالانێك خەملیو کەوتە چالاکی نواندن.

بەهەرحاڵ لەمبارەیەوە دەتوانین بڵێین کە حکوومەتە خەیاڵییەکەی زێوەر، ئەگەر وەك من بۆی چوومو هەڵەنەبم کە لە دوای شکستخواردنی حوکمدارییەکەی شێخی نەمر لە ساڵی (1922)داو دوای بڵاوبوونەوەی چیرۆکە رەخنە ئامێزەکەی جەمیل سائیب لە ساڵی (1925)دا نووسرابێ، ئەوا بەهەڵسانەوەیەك دادەنرێ لە کۆششکردندا بۆ بەدیهێنانی حکوومەتێکی راستینە بۆ کورد نەك بەخەونو خەیاڵ، بەڵام لە رێگەی وشەوە رستەی سەر کاغەزەوە، وەك چۆن کاك نەوشیروان مستەفاش لە لێکۆڵینەوە نایابەکەیدا، بە سەردەمی قەڵەمو موراجەعەت ناوی بردووە، کە ئەوەش بێگومان هەم دەسپێشخەریو هەم سەروەرییەکە بۆ زێوەر.

پرسیارێکی تر کە دێتە کایەوە، سەبارەت بە بەرتەسکیی رووپێوێ حکوومەتەکەیە. بۆچی لە کوردستانی عێراقدا، تەنیا سلێمانیو هەولێرو دهۆكو لە

کوردستانی ئێرانیشدا تەنیا سنەو مەهاباد؟!. تۆ بڵێیت ئەو هەموو ناوچە کوردنشینە بەرفراوانانەی تری بەکوردستان نەزانیبێ؟!. ناشێ!. ئەی بۆچی؟!. بەبۆچوونی من دوو هۆ ئەو رووپێوەیان ئاوەها پێتەسکردۆتەوە:

یەکەمیان: بەرفراوانکردنی بۆ ناوچەکانی تری کوردستان لەو سەردەمەدا، هێندە بەدوورو بەزەحمەت زانیوە، کە تەنانەت ئەوێکی نووسەر بەخەیالیش نەتوانێ زەفەری پێببا. دەنا ئەو نەك تەنیا بێئاگا نەبووە لە بوونی ئەو ناوچانەی تر، بەڵکو لە شوێنێکی بەرهەمەکەیدا باس لەو زولموزۆرە دەکا، کە دەرحەق بەکوردی کوردستانی تورکیا کراوەو لە زمانی نوێنەری یەکێ لە عەشیرەتەکانەوە لە کۆبوونەوەیەکی ئەنجوومەنی وەکیلاندا (پەرلەمان) دەڵێ:

-مەجلیسێ ناوی فەرانسەی تیابێ لەوێ دانانیشم.

نوێنەرێکی تر دەپرسێ:

-بۆچی لالو؟!.

لە وەڵامدا دەڵێ:

-گوایا ئێوە نەتانشنەفتوە ئەم حکوومەتە (مەبەست حکوومەتی فەرەنسایە-ح.ع) چی بە براکانمان کرد لە شیمالا؟!. بەواسیتەی شەمەندەفەری فەرەنسە، هەزاران لە جوانانو پیرانو کچانو ژنان لە ژێر سمی وڵاخی تورکەکان مەحف بوونەوە. ئێستاش بەفرو بارانی زستان، خوێنی کوردەکانی لەبەردی شاخان پاکنەکردۆتەوە. من ئەمرۆ دۆستیی لەگەڵ باوەکوشتەی خۆم چۆن بکەم؟!.

ئینجا ئێوە سەرنجبدەنە کاردانەوەی وەزیری لێپرسراو کە وەك سیاسەتمەدارێك دەڵێ:

-سیاسەتی حکوومەتان وایە. لە رۆژێکا بەملیۆن لە یەك ئەکوژن. رۆژی دوایی کە مەسڵەحەتکرا، بەیەکەوە لە مەجلیسدا عوشرەت ئەگرن.

لە کاتێکدا ئەندامەکەی پەرلەمان کە بەناوی گەلەوە (لێرەدا عەشیرەتەکەی) قسە دەکا لە وەڵامیدا دەڵێ:

-من ئەم سیاسەتە.. ئەم نیفاقە نازانم. مەجلیس هەمووی موافیقبێ، تەنها من موخالیفم.

ئەندامێکیش لە لای خۆیەوە هاوار دەکا:

-بژی مەردی بەغیرەت.

دووەمیان: ئەو پەیوەندییە لە مێژینە راستەوخۆیەی کە بەدرێژایی دوو سێ سەدەی بەر لە نووسینی بەرهەمەکە، لە نێوان ئەو ناوچانەی حکوومەتە خەیاڵییە بەرتەسکەکەدا هەبووە. واتە ئەگەرچی سنوورێکی سیاسی بەردەوام لە نێوان هەردوو بەردا هەبووە، پەری لای سلێمانیو هەولێرو بەری لای سنەو مەهاباد، بەڵام بەردەوامیش پەیوەندیو تێکەڵاوی تارادەیەکی ئەوتۆ لە نێواندا هەبووە، کە پێکەوەلکانیان ئاسانتر هاتۆتە بەر زەینی زێوەر، وەك لە شوێنەکانی تر.

پرسیارێکی تر کە دێتەکایەوە، سەبارەت بەپایتەختی حکوومەتە خەیالییەکەیە کە گوندی (تورجان)ە. بۆچی قورجان لە کاتێکدا کە شارەکانی سلێمانیو هەولێرو دهۆكو سنەو مەهاباد هەبن؟!. زێوەر خۆی هیچی لەمبارەیەوە نەوتووە، بەڵام من لە ئەنجامی پرسیارکردنمدا لە کاك (راسان.. ..)و ئەویش لە برادەرێکی کە خەڵکی ناوچەکەیەو لە هەندێ بەدواداچوونی ترمدا بۆم دەرکەوت کە تورجان کۆنە گوندێکە دەکەوێتە نێوان (بۆکان)و (سەقز)ەوە. عەشیرەتی دیبوکرێ کە یەکێکە لەو بیست عەشیرەتەی زێوەر حکوومەتەکەی لێ پێکهێناون، لە دەوروبەریدا نیشتەجێن. بەوە بەناوبانگە کە لە ساڵانێکی دێرینەوە مەڵبەندێکی رووناکبیری بووەو تا رۆژگاری ئێستاشمان هەروەهایە. ژمارەیەك کەسایەتیی ئایینیو رۆشنبیریو سیاسیی تێدا هەڵکەوتوون.

وەکی تر من خۆم بەدووری نازانم، کە ئەو ساڵانەی دوای شکستی حوکمدارییەکەی شێخ مەحموود لەودیو بەسەری بردوون، لەو گوندەدا ژیابێو ئەوە هانیدابێ بیکاتە پایتەختی حکوومەتەکەی.

لە کۆتاییدا لەگەڵ قسەکەی پێشینانو لەگەڵ خەوو خەیاڵەکەی حەفتاوپێنج ساڵ لەمەوبەری زێوەرو لەگەڵ هەموو خەوو خەیاڵەکەی هەر تاکێکی گەلی کورددا، لە باکوورەوە بۆ باشوورو لە رۆژهەڵاتەوە بۆ رۆژئاوای سەرانسەری وڵاتی کورداندا دەیڵێمەوە: قسە هەزارەو دووانی بەکارە....

سەرچاوەکان:

1.چیرۆکی حکوومەتێکی خەیاڵی- زێوەر- چاپخانەی داناز- سلێمانی- 1999.

2.دیوانی نالی- لێکدانەوەی مەلا عەبدولکەریمی مودەریس- چاپخانەی کۆڕی زانیاری کورد- بەغدا- 1976.

3.مێژووی ئەدەبی کوردی- د.مارف خەزنەدار- بەرگی سێیەم- هەولێر- 2000.

4.سوارەو پەخشانی کوردی- محەمەد بەهرەوەر- سلێمانی- 2005.

تێبینی:

1.ئەم لێکۆڵینەوەیە لە دانیشتنێکی سیمیناری یەکەمی رۆمانی کوردیدا پێشکەش کرا، کە لە رۆژانی 27-29/5/2006 لە هەولێر سازکرا.

2.دوای خوێندنەوەی لێکۆڵینەوەکە برای بەرێزم جەلیل کاکە وەیس ئاگاداریکردم کە ئەویش وتارێکی بەناونیشانی (یەکەمین چیرۆکی هونەریی کوردیمان کامەیە) لە ژمارە (788)ی رۆژی 9/5/988ی (هاوکاری)دا لە بارەیەوە بڵاوکردۆتەوە.